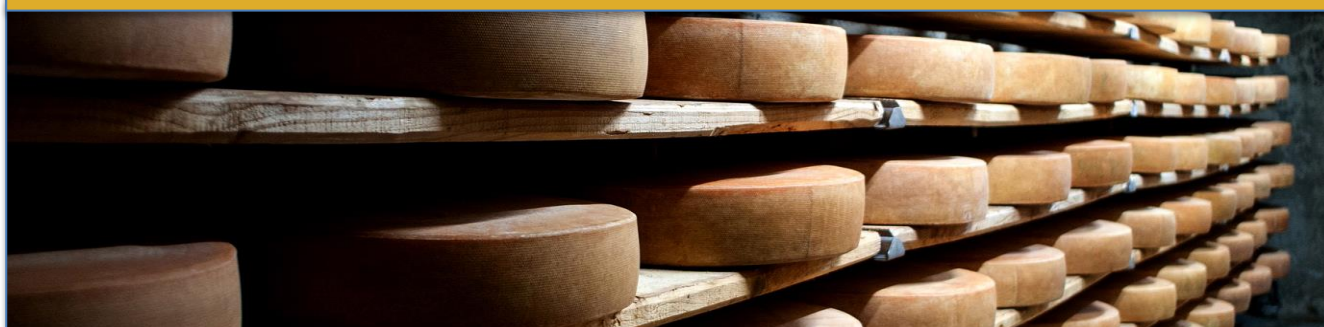

KOMMENTEERITUD KOKKUVÕTE

PÕLLUMAJANDUSTOODETE
GEOGRAAFILISTE TÄHISTE KAITSE JA
KONTROLL EUROOPA LIIDU
LIIKMESRIIKIDES

TÄNUSÕNAD

Käesoleva uuringu läbiviimisele aitasid kaasa EUIPO töötajad, kes osalesid aktiivselt ELi liikmesriikide ametiasutustelt andmete kogumise esimeses etapis ja suhtlesid nendega uuringu toimumise ajal: Massimo Antonelli (lähetatud riiklik ekspert intellektuaalomandiga seotud õigusrikkumiste Euroopa vaatluskeskuses, projektijuht), Justyna Antolak-Szymanska, Ninoslav Babić, Raffaella Bassi, Juan Bautista Alpañes, Stephane Beslier, Solveiga Bieza, Irena Dotcheva, Francisco Garcia Valero, Justyna Gbyl, Sandra Ibañez, Elena Ionascu, Holger Kunz, Lina Lapinskaite, Stanislava Mikulova, Luis Mora Bajo, Mira Rajh, Ines Ribeiro Da Cunha, Gerrit Schutte, Alik Spandagou, Krisztina Tilinger, Adriana Van Rooden ja Martin Vuijst. Eriline tänu kuulub kogu uuringu ajal saadud toetuse ja nõuannete eest EUIPO ja vaatluskeskuse järgmistele intellektuaalomandiekspertidele: Óscar Mondejar, EUIPO rahvusvahelise koostöö ja õigusküsimuste osakonna (ICLAD) õigusteenistuse juht, Nathan Wajzman, vaatluskeskuse peaökonomist ja Vincent O'Reilly, vaatluskeskuse õigus- ja rahvusvaheliste küsimuste rühma juht.

Euroopa Liidu Intellektuaalomandi Amet tegi uuringu teostamise ülesandeks Roomas asuvalle ettevõttele KPMG Advisory.

Uuringu läbiviimisele aitasid kaasa Michele Elio De Tullio, Astrid Wiedersich Avena ja Arianna Di Sanno (De Tullio & Partners). Lisaks andsid oma väärtusliku panuse Benedetto Francesco Ballatore, Vincenzo Carrozzino, Bartolomeo Filadelfia ja Domenico Vona (Itaalia põllumajandus-, toidu- ja metsanduspoliitika ministeerium); UNICRI; Iakovina Bakouloupoulou (Kreeka maaelu arengu ja toidu ministeerium); David Alexandre (vandeadvokaat, Arendt & Medernach); Eleni Kokkini (vandeadvokaat, Helen Papaconstantinou & Partners); Paulo Monteverde (partner, Baptista, Monteverde & Associados); Ana Soeiro (tegevdirektor, QUALIFICA/oriGIn Portugal); Alberto Ribeiro de Almeida (filosoofiadoktor, Porto Lusíada Ülikooli professor, IVDP õigusosakonna juhataja); Elena Bertolotto (advokaat, ALTIUS); Olivier Vrins (partner, ALTIUS); Roxana Sărghi (vanem õigusassistent kaubamärkide alal, Petošević); Karel Šindelka (partner, Šindelka & Lachmannová); Peter Bolger (partner, intellektuaalomandi, tehnoloogia ja privaatsuse valdkonna juht, LK Shields Solicitors); Aideen Burke (advokaat, LK Shields Solicitors) ja Andrea Ringle (partner, Brl Boege Rohde Luebbehusen).

Lõpetuseks soovivad autorid tänada Euroopa Komisjoni põllumajanduse ja maaelu arengu peadirektoraadi geograafiliste tähiste üksuse B3 ametnikke, kes toetasid uuringut ja jälgisid seda pidevalt.

LAHTIÜTLUS

Aruande lähteandmed on saadud ELi liikmesriikide ametiasutustelt, kes on põllumajanduse ja toidu kvaliteedi poliitikas pädevad, ning seda täiendab avalikest allikatest saadud teave. Esitatud teave ei ole mingil juhul mõeldud siseriiklike kontrollisüsteemide auditina ega tegevuse tulemuslikkuse hindamisena.

PÕLLUMAJANDUSTOODETE GEOGRAAFILISTE TÄHISTE KAITSE JA KONTROLL EUROOPA LIIDU LIIKMESRIIKIDES

Detsember 2017

KOMMENTEERITUD KOKKUVÕTE

Aruanne on koostatud põllumajandustoodete geograafiliste tähiste kaitset ja kontrollimist käsitleva uuringu tulemuste põhjal, milleks Euroopa Komisjoni põllumajanduse ja maaelu arengu peadirektoraat (DG AGRI) taotles EUIPO intellektuaalomandiga seotud õigusrikkumiste Euroopa vaatluskeskuse koostööd. Uuringu peamine eesmärk on saada paremaid teadmisi geograafiliste tähiste kontrolli- ja kaitsesüsteemide olukorrast ELi 28 liikmesriigis, kaardistades kõik pädevad asutused ja kehtestatud menetlused, sh rikkumisvastased täitemeetmed.

Aruandes esitatakse iga riigi toiduainete ja põllumajandustoodete, veinide, piiritusjookide ja aromatiseeritud veinijookide kontrollisüsteemi üldine ülevaade ja kirjeldus. Lisatud on ka juhend, mis sisaldab kõikide riiklike pädevate asutuste ja kontrolliasutuste terviklikku loendit koos asjaomaste kontaktandmetega ning kasulikku teavet geograafiliste tähiste kasutajatele, et aidata neil end pettuste vastu paremini kaitsta.

Uuringu aluseks on tervikliku teabe kogumiseks tehtud dokumentaalne ja kohapealne uurimine. Uurimistegevuse alguses valmistati ette ühine andmekogumissüsteem, mis esitati ELi 28 liikmesriigile, et koguda struktureeritud andmeid geograafiliste tähiste kontrolli- ja kaitsesüsteemide toimimise kohta Euroopa Liidus.

Pärast laiaulatuslikku uurimistööd koondati kõik saadud andmed, hinnati neid ja koostati nende põhjal aruanne. Seetõttu sõltub aruandes esitatud teave nii üldise katvuse kui ka struktuuri ja täpsusastme osas tugevasti iga liikmesriigi saadatud andmetest. Täpseid andmeid esitasid uuringu jaoks 28 liikmesriigist 23. Seetõttu jäeti ülejäänud 5 liikmesriiki aruandest välja.

Hoolimata sellest, et kõik liikmesriigid kohaldasid ühel uurimissüsteemil põhinevat ühtlustatud aruandlusstruktuuri, erineb esitatud teave täpsusastme ja ulatuse poolest ning katab erinevaid huvipakkuvaid valdkondi kohati ebaühtlaselt. See näitab, et kontrolli rakendamise meetodid on liikmesriikides väga heterogeensed, kuigi need kõik mahuvad ühise ELi õigusraamistiku alla. Loomulikult on selles oma osa ka põllumajandus- ja toidutoodete geograafiliste tähiste erineval majanduslikul väärtusel iga riigi majanduses (nii sisemajandusliku tootmise kui ka kvaliteettoodete üldise tarbimise poolest). Mõned näited:

- kontrollimenetlused ei ole alati välja töötatud spetsiaalselt geograafiliste tähiste kontrollimiseks (enamasti ühendatakse need riikliku toidu- ja söödaohutuse kontrollimise tavasüsteemiga) ja nende jaoks pole alati vastavalt ressursse ette nähtud;
- geograafiliste tähiste täitemehhanism hõlmab mõnel juhul riiklike meetmete võtmist ainult *ex officio*;
- ebaseaduslike kasutajate vastu suunatud halduskaristuste süsteemid erinevad rikkumise liiki ning kaitse- ja hüvitusmeetmeid puudutavates üksikasjades;
- mõnel juhul käsitletakse eri kuriteoliikide puhul konkreetselt ainult toiduainete päritolutähiste eeskirjade rikkumist.

Kuigi töö eesmärk ei olnud hinnata mitmesuguste kehtivate riiklike süsteemide tõhusust ja tulemuslikkust, võimaldab uuringust ja erinevatest riiklikest lähenemisviisidest saadav pilt teha teatavaid üldisi järeldusi.

KONTROLLI DELEGEERIMINE

Kõik liikmesriigid on kehtestanud süsteemi, millega tagatakse geograafiliste tähiste ametlik kontrollimine.

Nagu kogutud teabest ilmnes, on ametlik kontroll enne geograafilise tähisega toodete turule laskmist sageli delegeeritud eraõiguslikele või avalik-õiguslikele kontrolliasutustele, mis on ELi määrustega ette nähtud võimalus. Liikmesriigid, kus keskne ametiasutus on kontrolli täielikult või osaliselt delegeerinud kontrolliasutustele, on järgmised: Austria, Belgia, Bulgaaria, Hispaania, Horvaatia, Itaalia, Luksemburg, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Rumeenia, Saksamaa, Slovakkia, Sloveenia, Taani ja Ühendkuningriik.

KONTROLLIASUTUSTE AKREDITEERIMINE

Mõne vähese erandiga peetakse delegeeritud kontrolliasutustele ELi tasemel kehtestatud akrediteerimiseeskirjadest üldiselt kinni. Vastavalt ELi määrustele kohaldavad riiklikud akrediteerimisasutused standardit ISO/IEC 17065:2012 (Vastavushindamine. Nõuded asutustele, kes sertifitseerivad tooteid, protsesse ja teenuseid). Tuleb märkida, et see standard asendas alates 2012. aastast standardi EN 45011, mille järgimist algselt nõuti põllumajandustooteid ja toitu käsitleva määrusega (EL) nr 1151/2012¹ ja piiritusjooke käsitleva määrusega (EÜ) nr 110/2008². Uue ISO/IEC standardi 17065:2012 järgimine on tegelikult nõutud määrusega (EL) nr 251/2014³ aromatiseeritud veinijookide kontrolliasutuste akrediteerimisel.

ÜLDINE HALDUSKORRALDUS

Üldise halduskorralduse kohta on liikmesriigiti võimalik kindlaks teha üks keskne haldusasutus, tavaliselt ministeeriumi tasandil, mis vastutab kontrollisüsteemi üldise koordineerimise ja järelevalve eest. Mõnes liikmesriigis tegutsevad eri tootesektorites eri haldusasutused; üks selline näide on Bulgaaria, kus kvaliteedipoliitika on jagatud põllumajandusministeeriumi (toit ja vein) ning majandusministeeriumi (veinid ja piiritusjogid) vahel. Mõnes teises liikmesriigis on tootmiskontrolli järelevalve ja kauplemiskohtade järelevalve eri ministeeriumide pädevuses (nii on see näiteks Prantsusmaal ja Hispaanias).

Riigi haldusstruktuur mõjutab pädevuse jaotumist olulisel määral.

Liitriikides või eri piirkondadest koosnevates riikides (Austria, Saksamaa, Belgia ja Hispaania) on kvaliteedipoliitikat ja geograafiliste tähiste ametlikku kontrolli puudutavad ülesanded ja vastutusala jagatud riikliku ja kohaliku tasandi vahel erinevalt.

Austrias vastutavad kesksed ametiasutused õigusaktide ettevalmistamise eest, millega kehtestatakse pädevate asutuste vastutusala, ning süsteemi üldise koordineerimise eest ja piirkondlikul tasandil rakendavad liidumaade valitsusjuhid föderaalset toidupoliitikat ning järgivad pädevate asutuste antud juhiseid.

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21. novembri 2012. aasta määrus (EL) nr 1151/2012 põllumajandustoodete ja toidu kvaliteedikavade kohta, ELT L 343, 14.12.2012, lk 1.

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. jaanuari 2008. aasta määrus (EÜ) nr 110/2008 piiritusjookide määratlemise, kirjeldamise, esitlemise, märgistamise ja geograafiliste tähiste kaitse kohta ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EMÜ) nr 1576/89, ELT L 39, 13.2.2008, lk 16.

³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta määrus (EL) nr 251/2014 aromatiseeritud veinitoodete määratlemise, kirjeldamise, esitlemise, märgistamise ja geograafiliste tähiste kaitse kohta ning nõukogu määruse (EMÜ) nr 1601/91 kehtetuks tunnistamise kohta, ELT L 84, 20.3.2014, lk 14.

Süsteem on pea täiesti detsentraliseeritud ka Saksamaal, kus ELi õigussätetega nõutud kontrolli rakendamine on liidumaade (*Länder*) pädevuses.

Ka Hispaanias on antud volitused 17 autonoomsele piirkonnale ja kahele autonoomsele linnale (Ceuta ja Melilla). Selle tulemusel on Hispaanias 20 keskset ametiasutust: üks iga 19 autonoomse piirkonna valitsuse kohta ja üks riigi tasandi ametiasutus nn autonoomsete piirkondade üleste geograafiliste tähiste jaoks, mis hõlmavad rohkem kui ühte autonoomset piirkonda/linna.

Sarnane olukord valitseb Belgias, kus tootmiskontroll on detsentraliseeritud kolme piirkonna vahel ja riik koordineerib turujärelevat majandusministeeriumi kaudu.

TOLL

Peaaegu eranditult vastutavad geograafiliste tähiste ametliku kontrollimise eest selleks määratud pädevad avaliku sektori asutused ja delegeeritud kontrolliasutused. Tolli ülesannetega seoses tuleb märkida, et neile ei ole määratud eriülesandeid lisaks tavalisele pädevusele ja õiguskohustustele (erandid on Itaalia, Ühendkuningriik ja Iirimaa), mis neil on määruse (EL) nr 608/2013⁴ kohaselt intellektuaalomandi õiguskaitse täitmise tagamiseks piiridel. Ühendkuningriigis on toll üks määratud pädevatest asutustest piiritusjookide, veinide ja aromatiseeritud veinijookide tootmise ja turu kontrollimisel, Itaalias ja Iirimaa on toll pädev asutus geograafilise tähisega piiritusjookide kontrollimisel. Tuleb ära märkida Itaalia kogemus, kus toll tagab maksude tasumise ja intellektuaalomandi nõuete täitmise piiritusjookide sektoris unikaalse tõendamistsükli abil, kasutades selleks optimaalselt oma erilisi, alkoholsetele jookidele spetsialiseerunud laboreid.

RESSURSID

Mõne liikmesriigi pädevate asutuste ja kontrolliasutuste tehtavate tegelike kontrollitoimingute kohta teabe otsimisel tekkisid uuringu käigus probleemid. Toidutarneahela kontrollitoimingute koondandmetega seoses tuleb märkida, et mitmest liikmesriigist ei olnud võimalik saada konkreetset teavet geograafilise tähisega toodete kontrolliks kasutatavate laborite ja ressursside kohta.

Uuring osutab selgelt, et paljud liikmesriigid kasutavad geograafiliste tähistega seotud kontrollimiskohustuste täitmiseks samaaegselt toiminguid, ressursse ja vahendeid, mis on määrusega (EÜ) nr 882/2004⁵ ette nähtud toidu- ja söödaohutuse ametlikuks kontrollimiseks. Juhul kui niisugune organisatsiooniline mudel on mõnes liikmesriigis olemasolevate ressursside kasutamise osas edukas, võib sellega leppida. Kuid nagu eespool märgitud, ei võimaldanud selline lähenemine koguda geograafiliste tähistega seotud andmeid uuringu teatud teemade kohta, nagu määratud ressurssid ja töötajate koolitamine ning riskianalüüsi kriteeriumid ja kohaldatud kavandamismetoodika.

Lisaks sellele ei täideta alati ELi määrustega geograafiliste tähiste suhtes kehtestatud kohustust konkreetset teavitada Euroopa Komisjoni ametlikest geograafiliste tähiste kontrollikavadest ja nende tulemustest mitmeaastaste riiklike kontrollikavade eraldi jaotistes ja asjaomastes toidu- ja söödaohutuse aastaaruannetes, nagu on ette nähtud määrusega (EÜ) nr 882/2004.

⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. juuni 2013. aasta määrus (EL) nr 608/2013, mis käsitleb intellektuaalomandi õiguskaitse tagamist tollis ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1383/2003, ELT L 181, 29.6.2013, lk 15.

⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määrus (EÜ) nr 882/2004 ametlike kontrollide kohta, mida tehakse sööda- ja toidualaste õigusnormide ning loomatervishoidu ja loomade heaolu käsitlevate eeskirjade täitmise kontrollimise tagamiseks, ELT L 165, 30.4.2004, lk 1. Tuleb tähele panna, et see määrus asendati uuringu toimumise ajal Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. märtsi 2017. aasta määrusega (EL) 2017/625, mis käsitleb ametlikku kontrolli ja muid ametlikke toiminguid, mida tehakse eesmärgiga tagada toidu- ja söödaalaste õigusnormide ning loomatervise ja loomade heaolu, taimetervise- ja taimekaitsevahendite alaste õigusnormide kohaldamine, ELT L 95, 7.4.2017, lk 1.

RIIKLIKUD TÄITEMEETMED

Halduskaristused

Riiklike täitemeetmete kohta tuleb märkida, et liikmesriigid täidavad üldist kohustust ja on kehtestanud geograafiliste tähiste kasutajatele, kes ei järgi toodete tehnilisi kirjeldusi, halduskaristuste süsteemi (sh ennetavad meetmed) trahvide ja turustus- või tootmiskeeldudena. Halduskaristuste kategooriad ja liigid on liikmesriikide süsteemides erinevad, alates väga üksikasjalikest (muuhulgas Itaalia, Poola ja Hispaania kohaliku tasandi õigusaktid) ja lõpetades üldisematega.

Ex officio kaitse

Ex officio kaitse, mis ei ole küll üheski õigusaktis määratletud, viitab ELi määrustega geograafiliste tähiste alal liikmesriikide üldisele kohustusele astuda asjakohaseid halduslikke ja õiguslaseid samme, et hoida ära või peatada nende riigisisestel turgudel toodetavate või turustatavate kaitstud nimetuste ebaseaduslik kasutamine. Meetmete eesmärk on tagada registreeritud nimetuste parem kaitse kogu Euroopa Liidus (lisaks liikmesriigi kasutajate registreeritud nimetuste plaanipärasele ametlikule kontrollile) tegevusega, mida tehakse ilma mingi eelneva nõude või taotluseta ja eelkõige selleks, et kaitsta ühe liikmesriigi turul teistest liikmesriikidest pärit kasutajaid.

Geograafiliste tähiste *ex officio* kaitse kohta oli olulisi andmeid võimalik saada ainult mõnelt Euroopa Liidu riigilt (nt Itaalia, Saksamaa, Hispaania, Läti, Horvaatia, Poola, Rumeenia ja Ungari).

See, kuidas liikmesriigid *ex officio* meetmeid rakendavad, on jäetud nende endi otsustada. Konkreetsete meetmete puudumine võib siiski takistada geograafiliste tähistega seotud õiguste täitmise tõhusat tagamist.

Peale halduskaristuste ja rahatrahvide süsteemi ei ole enamik liikmesriike soovinud anda täpsemat teavet geograafiliste tähistega seotud õiguste täitmise tagamist käsitlevate täiendavate algatuste või sätete kohta. Sellest hoolimata on mõned head näited paljude geograafiliste tähistega riikidest nagu Itaalia, kus on seadusega määratud eriline *ex officio* kaitse asutus ja püsivalt on kasutusele võetud mõned edukad meetmed, nagu e-kaubanduse kontroll ja konkreetsed koostöölepingud peamiste e-kaubanduse platvormide pakujatega.

Kriminaalõigus

Kriminaalõigusliku kaitse süsteem on samuti killustunud, kuigi vähemal määral. Enamiku ELi liikmesriikide õigusaktidega on ette nähtud konkreetsed kriminaalkaristused geograafiliste tähistega seotud rikkumiste eest, kuid Belgias, Kreekas, Ungaris, Lätis, Leedus ja Madalmaades kohaldatakse üldisi intellektuaalomandi õiguste rikkumise eest kuritegudele määratavaid karistusi.

Tsiviilõiguslik õiguskaitse

Lisaks on paljudel liikmesriikidel tsiviilõiguslikuks täitmise tagamiseks mitmeid õiguslikke vahendeid, nagu kaubamärgiseadus ning ebaausat konkurentsi ja tarbijakaitset käsitlevad seadused, millega antakse kasutajatele ja tarbijatele tõhusad õiguskaitsevahendid.

KOOSTÖÖ

Teavet küsiti ka liikmesriikidevaheliste koostöömeetmete kohta, mis on osaks nõuete täitmise tagamise süsteemidest, et tagada rikkumisjuhtumite tulemuslik järelkontroll ELi tasandil. Huvitaval kombel nimetas enamik analüüsitud liikmesriikidest geograafilisi tähiseid puudutavate rikkumisjuhtumite kohta teabe ja hoiatuste vahetamise platvormidena Euroopa Komisjoni toidupettustevastast võrgustikku ning toidu- ja söödaalast kiirhoiatussüsteemi. Geograafiliste tähistega seotud juhtumite koostöö vahendina nimetati ka haldusabi ja koostöö süsteemi, mis on haldusabi kasutamise IT-vahend (Hispaania, Leedu, Itaalia, Prantsusmaa, Tšehhi Vabariik, Bulgaaria ja Austria).

Nagu eespool mainitud, on liikmesriikide süsteeme käsitlevale aruandele lisatud kontaktandmeid ja õiguskaitsevahendite kohta praktilist teavet sisaldav juhend avaliku sektori asutustele ja ettevõtjatele. Sellele järgneb liide, mis sisaldab uuringu käigus koostatud heade tavade kirjeldust, et anda liikmesriikide avaliku sektori asutustele ja kontrolliasutustele täiendavat teavet ja inspiratsiooni, et aidata neil lihvida oma vastavaid menetlusi ja parandada oma töö tulemuslikkust. Aruande avaldamise ajal on liite koostamine veel käimas ja seda tehakse koostöös Euroopa Komisjoni põllumajanduse ja maaelu arengu peadirektoraadi ning liikmesriikide avaliku ja erasektori ekspertidega. Selle avaldamist on oodata käesoleva aasta lõpuks.

SISUKORD

I	LÜHENDID
II	KOMMENTEERITUD KOKKUVÕTE
III	ÜLDINE TAUST
IV	METOODIKA
V	ÜLDINE ÜLEVAADE
VI	GEOGRAAFILISTE TÄHISTE KONTROLLISÜSTEEMID EUROOPA LIIDU LIIKMESRIIKIDES
	BELGIA
	BULGAARIA
	TŠEHHI VABARIIK
	TAANI
	SAKSAMAA
	IIRIMAA
	KREEKA
	HISPAANIA
	PRANTSUSMAA
	HORVAATIA
	ITAALIA
	LÄTI
	LEEDU
	LUKSEMBURG
	UNGARI
	MADALMAAD
	AUSTRIA
	POOLA
	PORTUGAL
	RUMEENIA
	SLOVEENIA
	SLOVAKKIA
	ÜHENDKUNINGRIIK
VII	VIITED
LISA	JUHEND AVALIKU SEKTORI ASUTUSTELE JA ETTEVÕTJATELE
LIIDE	HEAD TAVAD EUROOPA LIIDUS

Avenida de Europa 4,
E-03008 - Alicante
Hispaania

www.euipo.europa.eu

PÕLLUMAJANDUSTOODETE
GEOGRAAFILISTE TÄHISTE KAITSE
JA KONTROLL EUROOPA LIIDU
LIIKMESRIIKIDES

DETSEMBER 2017